БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлясьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (6. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 37 (64). Менск, Серада 3 сьнежня 1919 г. № 37 (64).

✝

1 сьнежня а 4 гадзіне удзень скончыу жыцьце беларускі артыста

Рамуальд Жакоускі

аб чым даводзіцца да ведама таварышоу і знаемых.

Першае Т-во Беларускай драмы і камэдыі.

Што рабіць?

Польскі Сойм ухваліу рэзолюцыю, подлуг каторай праз 90 дзен мае адбыцца, плебісцыт на занятых польскім войскам землях. Польскі Сойм ня меу права гэтага рабіць,—яго заканадаучые пастановы ня могуць пашырацца на нашые землі. Той факт, што частка беларускіх зямель па рэчку Бярэзіну занята польскім войскам, яшчэ не дае права варшаускаму Сойму разглядаць іх, як польскіе землі. У свой час гэтые землі займаліся немцамі, расійскімі бальшавікамі, але ні расійцы, ні немцы так сама ня мелі права лічыць нашые беларускіе землі сваімі. Адзін есьць гаспадар на гэтай зямлі,—гэта Беларускі народ, і толькі ен мае права распараджацца на сваей спрадвечнай зямлі.

Мы вельмі удзячны польскаму войску, што яно вызваліло нас з-пад дзікага маскоускага гаспадараваньня, але яшчэ вялікая частка беларускай зямлі мучыцца у маскоускай няволі. Нам трэба утварыць свае беларускае войско, потым увайці у паразуменьне з польскай арміяй, каб прагнаць расійскую сілу за Смаленск, а ужо потым гаварыць аб тых парадках, каторые маюць панаваць на нашай зямлі. Толькі тагды можна будзе гаварыць а тэй ці іншай політычнай сувязі Беларусі з Польшчай, калі уся беларуская зямля будзе злучана разам і калі увесь беларускі народ зможа падаць свой голас на вялікім вальным Сойме, уразумеушы сябе, як адзіны, непадзельны і незалежны народ. Толькі тое крэпка і непарушна, што будуецца на узаемнай згодзе, пабрацімстве і узаемным інтарэсе.

Але—покі сонцо узыдзе, раса вочы высесьць. Покі што будзе, а нямаючые дзяржаунага розуму людзі могуць зрабіць непаправімые крокі. Карыстаючы з свае пераходнае сілы, яны могуць частку нашага народу павесьці на плебісцыт. Можа стацца такая вялікая крыуда для нашага народу, каторую трудна будзе паправіць соткамі год.

Дык што-ж рабіць? Для нас, беларусау ясна, што ніякага плебісцыту нам не патрэбна і на яго мы ня пойдзем. Але тагэтага мала, мы павінны далажыць усіх стараньняу, каб паразумецца з усім грамадзянствам, жывучым на Беларусі, і давесьці яму, што яго доля цесна зьвязана з ростам беларускага нацыянальнага усьведамленьня і з адбуданьнем незалежнага беларускага гаспадарства (дзяржавы). У першую чаргу павінно зразумець гэта польскае грамадзянства Беларусі, бо, зноу зазначаем, што пры тых спробах, якіе запрапанавау польскі Сойм, мелі можа стацца, што большасьць яго апынiцца ня у тым баку, дзе яму хочацца быць. А разьдзел беларускай зямлі выкліча несканчоные войны паміж Польшчай і Расіяй, бо беларусы ніколі не памірацца з разьдзелам свае Бацькаушчыны і будуць рабіць усе заходы, каб дабіцца яе злучэньня. А тагды ужо усе магчымасьці для гэтай мэты будуць лічыцца добрымі і патрыятычнымі. Тагды беларускае грамадзянство навекі насварыцца з грамадзянствам польскім, і страціцца апошняя магчымасьць дайці да паразуменьня і паправіць тые гістарычные памылкі, выкліканые Люблінскай вуніяй, каторые роуна прывелі да занападу як Польшчу, так і Беларусь. Рэволюцыі адбываюцца раз на цэлые соткі год, і толькі цяпер мы маем магчымасьць наладзіць тую політычную сувязь дзеля узаемнай карысьці, якая істнавала паміж Польшчай і Беларусяй да Люблінскай вуніі.

Справа стаіць так: цяпер, або ніколі. Польскае грамадзянство на Беларусі павінно гэта зразумець. Яно мае цяпер сілу і уплыу і павінно адкрыта выступіць на абарону непадзельнасьці і незалежнасьці Беларусі. Няхай прачнуцца і голасна загавораць гістарычные традыцыі слаунага праміналага нашае бацькаушчыны! Прыпамятаем усе разам, як слауна баранілі беларусы сваю дзяржаунасьць у мінуушчыне і агульнымі сіламі давалі адпор як нямецкім, так і маскоускім наездам!

Годзе рабіць „польскую панствовасьць“ на Беларусі! Беларусь нік лі ня будзе польскай провінцыяй. Яна толькі можа быць роунай і вольнай саюзьніцай Польшчы, бо гэта вымагаецца нашым супольным інтарэсам. Гэта трэба зразумець і у гэтым кірунку працаваць. Насаджэньне, польскай „панствовасьці“ на Беларусі можа выклікаць толькі выбух нацыянальнага нездавальненьня і адкінуць Беларусь у абоймы маскоускага уладаньня. Дзяржауны інтэрас Польшчы вымагае прызнаць незалежнасьць Беларусі і у гэтым кірунку праводзіць сваю політы у.

Цяпер, або ніколі! Прэч з плебісцытам!

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 30—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

На поудня ад Полацку і каля Бабруйску асобные ажыуленые спатычкі.

Валынскі фронт.

Адбіты бальшавіцкіе атакі на Новаград-Валынскі.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Социяль-дэмократыя і нацыянальнае гаспадарство.

I.

Социяль-дэмократыя — партыя пролетарыяту, партыя рабочага клясу, маючая сваім льозунгам: „Пролетары усіх краеу злучайцеся“. Па сваей істоце соцыяль-дэмократычная партыя *інтэрнацыянальна*. Яна вядзе барацьбу за лепшы лад на зямле, за долю клясу рабочых у сучасны буржуазны пэрыяд, за аблягчэньне няухільнага-эканамічнага цяжару, якіе ляжыць на рабочым клясе усюды, сярод кожнае нацыі у кожнай дзяржаве. Соцыяль-дэмократыя павялічвае свае рады з кожным крокам пашырэньня капіталізму на усе навет дзікіе кускі зямлі: дзе толькі залажылося капіталістычнае прадпрыімство (фабрыка, завод, капальня і г. д.) там сілаю эконамічных законау паустае грамада злучаных агульнасьцю льосу рабочых, якіе становяцца ахвяраю безсардэчнай эксплыоатацыі з боку капіталістага, мімаволі гэтага апошняга на моцы прынцыпау сучаснага эконамічнага ладу. Кожная нацыя мусіць прайсьці этап уласнай дзяржаунасьці, калі толькі той, ці іншы народ разьвіуся датуль, калі яго ужо можна разумець, як нацыю; сіла нацыянальнай мовы, літэратуры, штукарства і усіх наагул культурных скарбау, якіе мае той, або іншы народ, паказвае меру яго здольнасьці да самастойнага політычнага істнаваньня. У барацьбе за дзяржауна-політычную незалежнасьць падняволеная цалкам нацыя можа часова прытупіць вострасьць клясавой барацьбы у ей самой, концэнтруючы усю моц каля прынцыпу *нацыянальнага вызваленьня* і дасягненьня політычнай незалежнасьці у форме уласнай сваей нацыянальнай дзяржавы. Але калі толькі нацыя дасягнула да сваей дзяржаунасьці, дык барацьба клясау пляновая, организованная мусіць вясьціся у сучасны век соцыяльнай няроунасьці людзей. Барацьба эксплыоатуемых і эксплыоататарау сярод данай нацыі выходзіць за межы свае дзяржавы, рабочые розных дзяржавау солідарызуюцца, каб болей дужаю масай налягаць на свайго клясовага праціуніка—кляс буржуазіі. Гэта солідарнасьць рабочых розных нацыяу і дзяржавау праводзіцца усясьветнай рабочай партыяй — соцыяль-дэмократыяй.

Як-жа павінна адносіцца соцыяль дэмократыя беларуская да прынцыпу адбудаваньня сваей незалежнай беларускай дзяржавы? Паходзячы з самае глыбі нашага праоунага народу, соцыяль-демократыя наша ня мае усе-ж такі масавога характару, бо ня мае за сабою шырокіх сьвядома-пролетарскіх масау, аб адсутнасьці якіх у нас, на Беларусі, мы у свой час гаварылі на шпальтах „Звону“.

Але, веручы у нарастаньне яе сіл, у эконамічнае разьвіцьце свайго краю, беларуская соцыяль-дэмократыя (народная інтэлігэнцыя, веручая у соцыялізм і дэмократызм) мусіць адразу стаць на варце інтарэсау беларускага пролетарыяту і служыць яму. І толькі, маючы на увазе інтарэсы клясавые рабочага люду кожны соцыяліст наш павінен падыйсці да пытаньня аб нашай дзяржаунасьці з свайго боку з запытаньнем: „Адбудаваньне Беларускай Дзяржавы ці не пашкодзіць, клясу рабочаму?“.

Вядомые усясьветные аутарытэты марксізму (Каутскі, Бауэр) трымаюцца прынцыпу самаазначэньня народау, а гэта значыць, што кожны народ мае права і на сваю політычную незалежнасьць, на сваю дзяржаву.

Каутскі яшчэ у 1897—98 г. г. у артыкулах „Барацьба нацыянальнасьцяу і дзяржаунае права у Аустрыі“ літаральна зазначае: „Усе гэтые асновы сучаснага нацыянальнага руху—гістарычна цалкам апраудваюцца і усялякае штучнае перашкаджаньне іх росту раунaзначна перашкодзе росту соцыяльнага разьвіцьця“, (рускі пераклад. выданьне Іванова, Кіеу 1906 р. стр. 6)

„Пролетарыят, — падкрэсьлівае Каутскі,—ня толькі не настроены воража да падобнага роду нацыянальных рухау, але і самым беспасрэдным чынам зацікаулены у у іх спакойным усьпеху“ (стр. 7).

Гэтак гаворыць нямецкі „незалежны соцыяліст-дэмократ“ не соцыял - імпэрыялісты і анэксыяністы, як напр. Давід, Шайдаман, а віднейшы тэорэтык марксізму, у сучасные дні яшчэ, дзякуй Богу, жывы і пайшоушы у гэтым пытаньні па разпачатай дарозе.

(*Канец будзе*).

Крауцоу Макар.

Палажэньне у Расіі.

Аб політычным палажэньні у Расіі дакладна напісала украінская газэта „Вперод“.

У Расіі можна завесьці лад ня меча, а іншымі спосабамі,—сказау у сваей прамове ангельскі старшыня міністрау Льойд Джордж. Паутара годы назад бадай тое самае казау у прамове у парлямэнце дзяржауны сакратар Кюльман. Цяпер нам ведама дакладна, што тые словы Кюльмана былі пачаткам канца усясьветнай вайны. Усе паказвае на тое, што ангельцы так сама прышлі да пераканаьня, што праз вайну ня можна разьвязаць у Расіі ні соцыяльных, ні нацыянальных пытаньняу.

Дзяржавы Антанты, як ім не працуны бальшавіцкі парадак, не здолалі уласнымі сіламі разбіць бальшавікоу. Гэтаму працівіліся усе грамадзянскіе станы заходняй Эуропы і Амэрыкі. Гэтага не хацела Антанцкае войско, катораму надаела крывавая вайна; яно не пашло бы біцца на шырокіе прасторы усходняй Эуропы за чужые для сябе мэты. Прыкладам гэтага можа служыць бунт францускіх матросау, пад Адэсаю. Замест таго, каб страляць з гармат у бальшавікоу, францускіе матросы вывесілі на караблях чырвоные флагі у азнаку сымпатыі і солідарнасьці з расійскімі бальшавікамі.

Змаганьне з бальшавікамі Антанта пакінула на долю недзяржауных народау і бывшых царскіх гэнэралау. Царскім гэнэралам Антанта памагла грашыма, аружжам і іншымі ваеннымі прыпасамі, а так сама дазваляла вербаваць дабравольцау сярод палонных у Францыі, Італіі, Няммеччыне і т. д.

Што-ж вышло з гэтага? Акраінные, або недзяржауные народы выступілі, праўда, на борку з бальшавіцкай Расіяй, але яны, прагнаушы бальшавікоу з свае тэрыторыі, не хацелі і ня мелі ні сілы, ні ахвоты далей ваяваць з бальшавікамі да іці у цэнтр Расіі—на Петраград і Маскву. Найперш так зрабіла Фінляндыя. Яна прагнала з свае зямлі чырвоную бальшавіцкую армію, але не пашла далей свае этнографічнай граніцы. Хоць Фінляндыя не зрабіла офіцыяльнага з бальшавіцкай Расіяй міру, аднак фактычна з бальшавікамі ужо не б'ецца. Гэтак сама зрабілі іншые прыбалтыцкіе народы — эстонцы, латышы. Яны не ваююць з бальшавікамі, а наадварот, часта тэлеграмы даносяць, што вядуцца некіе перагаворы паміж прадстаунікамі гэтых народау і бальшавікамі. За тое гэтые народы папалі у вайну з войскамі расійскіх гэнэралау і тымі немцамі, што памагаюць працібальшавіцкай Расіі. Так сама на Украіне даўно ужо ня чуваць пра вайну украінцау з бальшавікамі, а затое разгарэлася вайна паміж украінцамі і Дэнікіным. З усіх бывшых недзяржауных народау толькі адна Польшча ваюе сяк-так з бальшавікамі, але і гэта вайна не мае замеру пайці на бальшавікоу у цэнтр — на Маскву і Петраград. У Польшчы ніхто ня думае іці туды.

Вось як ашукалася Антанта, паклаушы надзеі на акраінные народы. Але Антанту яшчэ горш падашукалі царскіе гэнэралы. Яшчэ ня надауна Юдэніч пахваляуся, што за 8 дзён возьме Петраград, а цяпер армія Юдэніча перастала навет істнаваць. Вялікіе ваенные прыпасы, якімі надзяліла Антанта Юдэніча, папалі у бальшавіцкіе рукі, як ваенны здабытак. Поуным правалам скончылася так сама наступленьне Колчака на Сібір. Армія Колчака, што ужо заняла была Курган у Сібіры, на граніцы Эуропы з Азіяй, разбіта і пакінула Омск. Апошні расійскі царскі гэнэрал Дэнікін, каторы пахваляуся, што праз шэсьць нядзель забярэ Маскву, распачау быу паход з Арла на Калугу, але прымушан быу адступіць на Курск і Харкау.

Яшчэ 29-га кастрычніка міністар ангельскі Чэрчыль заявіу у ангельскім парлямэнце, што Дэнікіну даецца да 31-га марца 1920 г. на перамогу над бальшавікамі. Але ня прайшло яшчэ паумесяца, як Льойд Джордж заяуляе, што сьвет ня можа доуга чакаць покі наладзіцца парадак у Расіі і што яго трэба наладзіць ня мечам, а у іншы спосаб. Добра кажа парыжская газэта „Temps“, што заява Льойд Джорджа паказвае на канец антанцкіх спрау у процібальшавіцкіх выступленьнях у Расіі.

З другога боку бальшавікі так сама змучаны і рады былі-б зрабіць мір. Яны выступілі ужо з адпаведнымі пропозыцыямі.

Усе паказвае на тое, што вайны у Расіі павінны хутка скончыцца. Соцыяльные і нацыянальные справы павінны будуць вырашыцца дарогай паразуменьня і узаемных уступак.

Політычные весткі.

Гэнэральная забастоука у Францыі.

„Н. Вінэр Журнал“ паведамляе з Парыжу, што новы выбары у францускім парлямэнце выклікалі вялікіе непакоі сярод соцыялістау. Павялічылася агітацыя за гэнэральную забастоуку у Францыі, пасьля таго, як стала ведома перамога нацыяналістау.

Саюз сындыкатау сэйн-дэпартамэнта прыняу рэзолюцыю гэнэральнай забастоукі.

Новы урад у Вэнгрыі.

У склад вэнгерскага ураду увашлі: Гузар—міністар-прэзыдэнт, Бэніцкі—унутраных спрау, Галер—асьветы і рэлігіі, Бубінскі—сельскагаспадаркі, Гэйнрых — гандлю, Пайер—(соц.) народнага здароу'я, Сэмныш—заграничных спрау, Барызкі—юстыцыі, Фрыдрых—ваенны, Кораны—фінансау, Шанцо — харчоу. Новы габінэт будзе прызнаны коаліцыяй.

На Украіне.

Петлюрауская барацьба.

Львоускіе газэты паведамляюць, што прадпрыімствы Петлюры яшчэ не ліквідаваны зусім, бо яго войско яшчэ займае малы абшар каля Бэрдычава, змагаючыся з бальшавікамі. Але яго войско акружано і іх комунікацыйны цягнік можа прахадзіць толькі праз Польшчу. Ад Румыніі, дзе яны адтрымлівалі зброю і амуніцыю, яны зусім адрэзаны.

Пятрушэвіч з некалькімі батальонамі перайшоу на бок Дэнікіна і знаходзіцца цяпер каля Ушыцы.

Арэшт Пятрушэвіча.

Львоускіе газэты паведамляюць аб арэшце лятучымі атрадамі Петлюры кірауніка галіцыйскай Украіны Петрушэвіча.

На Літве.

Выхад нямецкіх войск.

З Бэрліна паведамляюць, што нямецкі „легіон Брандэса“, які цяпер знаходзіцца у Яніпках, будзе там, покуль з Шавель ня прыбудуць цягнікі для перавозкі яго у Нямеччыну.

Жалезная дывізія займае цяпер лінію Аук-Шарогі і пачала эвакуавацца на бацькаушчыну.

У Латвіі.

Паведамленьне Латышскага штабу.

Штаб латышскай арміі паведамляе, што немцы пакінулі мясцовасьці на захадзе ад чыгункі Прэкульн-Клайпэду і адступілі у напрамку на Шкуды. Курляндыя вызвалена ад праціуніка да Гайкена.

Латышскіе войскі пасьле бітвы занялі Фрацэнбург і Прэкульн.

Бэрмонт зьнік.

Бэрлінская газэта „Голос России“ паведамляе, што Бэрмонт няма ведама куды схавауся разам з усім сваім штабам.

ПА ВАЛАЧОБНАМУ.

(Працяг).

„Добра быць малому“—думау Адась, пераварнуушыся на пасьцелі раз мо у соты. „Бывала, як прыдзе Вялікдзень, то кожны сваяк лічыць патрэбным надарыць цябе чырвоным яечкам, ня кажучы ужо пра хрышчоных бацькоу. У тых гэта вымагаецца звычаем. А то пайдзеш, бывало, да сваякоу і, як абойдзеш хат колькі, дык вярнешся дамоу з поунымі кішэнямі. А не, дык проста ідзеш да каго нібудзь, нібы-то абмяняць свае яйцо на мацнейшае, і так сама прыдзеш да хаты ня з пустымі рукамі. Ніхто, разумеецца на абмен ня згодзіцца і заусюды скажа:

— Вось яшчэ выдумау, хлопец! Азьмі так і гуляй сабе на здароуе!

Такім парадкам яйцы ня зводзіліся праз увесь Вялікдзень. А цяпер? Цяпер ня тое. Цяпер па хатах ня пойдзеш, хрышчовые бацьке ня прышлюць, сваяке не надараць, бо завялік ужо стау. І што ен заутра мае рабіць? Хіба у Шлемы купіць? Дык брыдка, хай ты згары саусім разам! Не выпадае купляць на Вялікдзень. Прачуюць людзі, дык прасьмяюць. Ды й грошай дастаць так сама нялегкая штука.

— Не, не увалгауся нехта, сказаушы, што „дорага яечко ка Хрыстову дню“—успомнілася яму прыказка з сэмінарскага падручніку. І, каб ня думаць болей пра гэта, Адась стараусе пераявсьці думкі на другое.

Вось каб можна было запаліць агонь, то узяу-бы кніжку. Хоць зноу-жа, якое там у чорта чытаньне, калі на вуліцы ідзе гульня напрапалую! А тым часам ляжаць стала так нудна й нядобра, хоць ты плач. Аб тым, каб заснуць, ня можна было і думаць. Сон быу далека і, мабыць, забыуся, што істнуе на сьвеце Забрамны Адась.

„Кепска, пане Грыгоры: што далей, то горай!“—сказау сабе Адась, а потым устау, абмацау попацемку пасьцель свайго старэйшага жанатага брата, Петры, і стау шарыць рукамі у галовах, шукаючы капшука з тутуном. Яму захадалося закурыць.

— Петра, ты сьпіш?—запытау ен шопатам, каб не пачулі бацьке, бо курыць пры бацькох Адась варавауся.

— А што табе?—адклікнууся той.

— Дай, братка, закурыць! Ня сьпіцца нешта...

Петра дастау капшук с-пад падушкі, усыпау яму у жменю шчопцю карашкоу, потым ададрау на папіросу паперы ды, аддаючы, шопатам сказау:

— Агню дастанеш у ямцы!

Зрабіушы цыгарку, Адась гэтак сама вобмацкам падышоу да пячуркі, выгарнуу вугаль з агнем ды прыкурыу. Потым схавау цыгарку у жменю, каб не сьвяціуся агонь, падышоу да пасьцелі ды зноу лег. Зацягнуушыся разоу колькі засап, ен раптам пачуу, што крыху адлягло у сярэдзіне. Думкі сталі вальней, а на сэрцы зрабілося лягчэй. Адась аж пасьміхнууся ад радасьці. Ен зноу стау падносіць цыгарку да губ, каб зацягнуцца яшчэ раз, і раптам шпурнуу папіросу воб землю, ды аж падскочыу ад болю. Гэта ен неасьцярожна шарганау папіросай аб коудру і абсыпау сабе грудзі гарачым попелам. Адась усхапіуся і сеу, абцярушваючы попел з сарочкі.

У гэты момант пачууся знадворку гоман і тупат. Прышлі валачобнікі. Яны спыніліся у дварэ, каля першага ад вуліцы акна, і усе, як па камандзе, закашлялі. Крыху счакаушы, нехта пастукау пальцам у шыбу і трэйчы прамовіу:

— Хрыстос Васкрос!

Петра прыустау і паглядзеу у вакно. Тым часам прачнулася і матка.

— Якіе гэта, Петра?—запыталася яна.—Ці не блазьнюкі якіе?

— Здаецца, што не,—адказау Петра.—Ці ня з Меськай вуліцы толькі... Прывітацца, ці што?—запытау ен, і, не дачакаушы адказу, сказау у вакно:

— Ваісьціну Васкрос!

На дварэ зноу закашлялі і загаманілі. Потым усе сьціхло. Затромкала скрыпка. Нехта штось сказау. Хтось пасьміхнууся. А далей зайграла скрыпка, і усе ураз засьпявалі:

Вя-лі-і-к сьвяты-ы нам дзе-ень настау!
Са сла-вай з гроба ваз-сі-яу,
Хрыстос Васкрос, Хрыстос Васкро-ос!
Хры-ы-стос Васкро-ос!
Су-ботня по-оунач чуць пра-шла-а...

Адась утарапіуся. Сярод дзявочых галасоу выдзяляуся адзін, каторы здавауся яму знаемым і чамусь заварушыу яго душу. Так, гэта быу знаемы голас. Толькі дзе ен яго чуу? На начлезе хіба? І чаму ен так хватае за душу, як нешта мілае, але далекае і забытае? Ці...ці ня Зося гэта?—схамянууся Адась.

Ен падсунууся пад акно, каб паглядзець, але трудна было разабраць што у цемнаце. Заметна было, што стаіць на дварэ натоуп людзей, бо там, дзе стаялі валачобнікі, было яшчэ чарней, як у іх збоку. Але паасобку нельга было разабраць нічога, толькі з натоупу адражняліся белые хусткі на дзявочых галовах.

Тым часам, сьпяваць скончылі. На дварэ зноу зашушукалі і загаманілі, перасьмейваючыся. Нешта вяселае тромкала скрыпка, а у тахт ей перацінау знаемы Адасю голас: „Тай-та тай-та, та-та“.

— Засьпявайце, валачобнічкі, яшчэ.—папрасіла матка, уткнуушыся тварам у шыбы.

— Якую?—запыталіся з надворку.

— Быле якую... Адасю,—адказала матка.

— Зося, Адась дома!—моцна сказау нехта з валачобнікау, а дзяучаты захіхікалі.

Адась аж скаланууся. Сэрцо закалацілося і моцна затухкало. Салодкі жар разышоуся у сярэдзіне. Гэта была яна, Тамашова Зося. І у галаве усе асьвяцілося, як маланкаю...

Сенакос. Пах сена. Яны на начлезе. Каля агню гурт хлопцау і дзяучат. Чуваць коньскіе звонікі і песьні начлежнікау з розных бакоу. Ноч цеплая, зорная.

Кале агню, наупроціу яго, сядзіць Зося і пазірае яму у твар сваімі вялікімі, бліскучымі ад агню, вачыма. Яна шчыпле траву і шпурляе у вагонь. Часам, нібы ненарокам, трава пападае Адасю на калені. Ен маучыць і сарамліва апускае вочы.

— Адась спаткі хоча!—сьмяецца Зося.

— Ані званьня ня хочу!—адказвае ен і чырванее, як рак..

Успомніушы гэта, Адась неяк само, сабою шугнууся да вопраткі і стау адзявацца. А валачобнікі, тым часам, весела і вабка зачалі другую песьню...

Родная мова і адносіны да яе расійцау у даунейшые часы.

Есьць цікавая кніжка Н. П. Василенкі: „Очерки по исторіи Западной Руси и Украины". Там мы паміж іншым чытаем, што у 1570-1580 г. Васілі Цяпінскі пераклау эвангэлію на беларускую мову. У прадмове да эвангэліі Цяпінскі скардзіцца на тое, што родная мова стала у занядбаньні, і упрашае вяльможных людзей дапамагчы асьвеце сярод люду паспалітага. Цяпінскі стаіць на тым, што толькі праз родную мову люд паспаліты дойдзе да патрэбнай культурнай вышыні.

Ведомы яшчэ адзін пераклад эвангэлія на беларускую мову, зроблены некім Валентынам Негалеускім у 1581 г. Як піша перакладчык у прадмове да эвангэлія, ен пачау сваю працу па просьбе „многих вучоных, богобойных", а слово Божое милуючых людей" але пасьлявіску ня кожнае слово разумеючых.

Друкарня у Вільні братоу Мамонічау у канцы XVII-га веку лічылася найлепшаю сярод усіх славян.

Але нас цікавіць вось што. Як раз у тые часы на Беларусі жылі выхадцы з Масквы, лепшые, асьвечэйшые маскоускіе людзі, як князь Курбскі і друкары—Тодар і Мсьціславец. Як ведама, яны паўцякалі з Маскоушчыны на Беларусь, або на Літву, як гэта звычайна пішацца у расійскіх падручніках па гісторыі. Тут важна заначыць, што расійскіе гісторыкі ведалі, што іх лепшые людзі уцякалі не на Літву, не да кляусеу, а на Беларусь. А чаму ж яны гэтак пішуць, ці не дагадаецца чытач?

Як-жа адносіліся да перакладу на родную мову сьвяшчэнных кніг лепшые маскоускіе людзі таго часу? Пан Василенка у сваей кнізе даводзіць, што князь Курбскі і іншые маскоуцы не спачувалі перакладам сьвятых кніг на родную мову і упрашалі сваіх знаемых не рабіць гэтага. Можна дагадацца, што яны аргумэнтавалі свае просьбы, тым, што ня гожа, моу, хваліць Бога на „простай" мове. Гэтак сама можна сьмела сказаць, што беларусы ім адказвалі у гэтакіх словах: „Чулі мы гэта. Нямя раней вас знаходзіліся такіе паны, што не хацелі, каб набажэнства адбывалося у славянскай мове, кажучы што хваліць Бога можна толькі пажыдоуску, пагрэцку і палатыні, подлуг таго, у якой мове былі напісы на крыжы, на якім расьпялі Хрыста. Але іх не паслухалі і сказалі, што усе людзкіе мовы мілы і люб Богу, але родная мова тым лепшая за чужые, што праз яе слово Божае хутчэй даходзіць да сэрца чалавека. А калі хто не згаджаецца з гэтым, дык робіць ен або па сваей цемнаце і някультурнасьці, або дзеле таго, каб захаваць свае панаваньне над іншым народам, як гэта рабіло духавенства, выгадаванае у латынскай мове, перашкаджаючы перакладу набажэнства на славянскую мову".

З свайго боку мы хочам зьвярнуць увагу чытача на тое, чаму гэта напісы у трох мовах? Ці не напамінае гэта таго, што мы бачым цяпер на вуліцах Менску, дзе абвесткі друкуюцца у розных мовах? І чаму гэта, наогул, мова кожнага народу у пачатку ганьбіцца і зьневажаецца, вось як, напрыклад, Фрыдрых Вялікі сьмяяуся, калі яму сказалі, што навука можа адбывацца і у нямецкай мове. Ен думау, што немцы здольны толькі да перайманьня. Чаму гэта так?

Аб гэтым варт падумаць.

Я. Ксяневіч.

Беларуская Вайсковая Камісія.

I. Організацыйная праца Камісіі і яе Падкамісіяу.

Праца між сябрамі Вайсковае Камісіі распадзяляецца гэтак:

1. Агульны аддзел—А. Аусянік.
2. Кваліфікацыйная падкам.—А. Якубецкі.
3. Рэгуляміновая— —А. Прушынскі.
4. Дастава—палк. Якубоускі.
5. Культурна-прасьветны аддзел—С. Рак-Міхайлоускі;
6. Вярбункова — агітацыйны — П. Аляксюк.
7. Кантроль — Ю. Мурашка.
8. Лучнасьць з Слонімам—кап. Кужэль.
9. Галоунакамандуючы — палк. Канапацкі.

II. Памяшканьне Вайсковае Камісіі.

Памяшканьне для Вайсковае Камісіі зарэквіравана—20 пакою отэлю „Гарні" (рог Фэліцьянскай і Міцкевічавай вул.).

III. Назначэньне п. Ф. Умястоускага.

П. Ф. Умястоускі—ведомы беларускі дзеяч—фактычны рэдактар першае беларускае газэты „Наша Доля"—назначаны на пасаду Віцэ-шэфа Агульнага Аддзелу

IV. Дэлегацыя Вайсковае Камісіі у Варшаву да Нач. Польскае Рэспублікі.

У хуткім часе выяждае дэлегацыя у складзе сяброу Вайск. Камісіі п.п. Прушынскага, Алексюка і галоунакамандуючага палк. Канапацкага у Варшаву да Начальніка Польскае Дзяржавы.

Партызанскі Аддзел падпаручн. Г. Моніча і Б. В. К.

Начальнік Штабу беларускага партызанскага аддзелу падпаручнік Г. Моніч зьвяртаецца да Беларускай Вайсковай Камісіі з павэдамленьнем, што ен з сваім партызанскім аддзелам хоча перайсьці пад загад беларускага ваеннага Камандаваньня, для змаганьня з бальшавікамі і вызваленьня з пад іхняга гнету рэшты Беларусі.

Б. В. К. у зьвязку з гэтай заявай пастанавіла выслаць у аддзел п-ка Моніча для высьвятленьня становішча на мейсцы сябра Камісіі капітана Кужэля.

З Беларусі.

Цікаўная скарбонка.

На маладэчанскім вакзале пры буф-це стаіць скарбонка. Грошы з гэнае скарбонкі ідуць на польскую гімназію у Маладэчне. Кожнаму падарожніку, каторы штось купіць у буфэце, буфэтчыца станоўча прапануе кінуць грошы у скарбонку на польскую гімназію. Беларусы звычайна адмаўляюцца і ня кідаюць грошы у скарбонку, кажучы, што яны беларусы, тут Беларусь, а значыцца патрэбна ня польская, а беларуская гімназія, на каторую яны ахвотна і далі б грошы. Пасьля адмовы пачынаецца нягодная крыклівая лаянка пані буфэтчыцы. Людзі прасьцейшые, навет баяцца падысьці да буфэту, кажучы: „А няхай яго з буфэтам, яшчэ арыштуюць!"

Падарожнік.

Дзе вучыцель Янка Трубач?

На другіх Беларускіх Вучыцельскіх курсах у Вільні па даносу аднае „пані", каторая дзеля гэтага адумысьля прыехала з Даугінава у Вільню быу арыштаваны інспэктар вышэйшай пачатковай школы у Даугінаве п. Янка Трубач. Як за некалькі дзен выясьнілася ня віннасьць Я. Трубача, яго пасля ноулено была аслабаніць на месцы у Вільні, аб чым і павядаміць Раду Віленшчыны і Гродзеншчыны на вызвалку юрыдычнага аддзелу Рады. Аднак гэтая пастанова не была зьменена і Янку Трубача паслалі этапам у Даугінава, каб там аслабаніць. Тымчасам і дагэтуль аб Я. Трубачу нічагусенькі ня чуваць.

С. Я.

Пасярод двара да стаяла ложа,
Вясна красна на дварэ!
На тэй ложы сьпіць svg паніч гожы,
Вясна красна на дварэ!
Сьпіць гадзінку, сьпіць другую...

Адась сьпяшауся. Рукі яго трасьліся, і справа з адзяваньнем пасувалася ня так шпарка, як таго бажалося. Ужо шукаючы шапкі, ен пачуу, што сьпяваць перасталі і сталі раіцца, каму гаварыць рацу.

— Зося, няхай кажа Зося!—загаманіло колькі галасоу. Тая, мабыць, не спрачалася, бо хутка пачууся яе прыемны звонкі голас:

Дай табе Божа, пане гаспадару,
Піва варыці, сына жаніці,
Гарэлку гнаці, дачку аддаваці!
Дай табе Божа, пане гаспадару,
І у каморы і у аборы;
Дзе гара, там жыта капа,
Дзе лог, там сена стог!
Пане гаспадару! Не кажы нам іці.
Не кажы іці, кажы падарыці.
Нашы дары невялікіе:
Пачынальнічку—па дзесятнічку,
Кожнаму пяуцу—па аднаму яйцу
А кашаланосу—пірог к носу.
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
Проша, пане гаспадару!

Петра устау, пашастау рукою па стале, нешта узяу ды выйшау у сені, каб аддаць валачобнікам праз дзьверы, бо вокны яшчэ не адчыняліся. За ім выйшау і Адась, накінуушы на апашкі свае сэмінарскае паліто, і зьмяшауся у цемнаце з валачобнікамі.

Жартуючы і весела гамонячы, валачобнікі надышлі да суседняй хаты. Там іх не прынялі, адмовіушыся тым, што у іх селета жалоба. У трэцьцяй хаце стукалі, стукалі—не дастукаліся. Тут жыу Вугнівы Рысь, як яго дражнілі на сябе. Ен, мабыць, наумысьле не адклікауся, бо лалавек быу скупы і няпрыветны. Ен часта свары уся з жонкай і у злосьці біу гаршкі і міскі. Раз, пасварыушыся з жонкаю, ен так разьюшыуся на яе, што схапіу з качарэжніку качаргу, але абярнуушыся назад,—на хату, угледзіу прыпадкам абразы.

— А вы чаго утарапіліся на мяне?!—вызьверыуся на абразы Рысь.—Хіба першы раз? І пачау матлашыць качаргою, заміж жонкі, па збразох...

— Скупяндзя!—гукнуу хтось з валачобнікау на адыходку. А Рэтуеу Плен, з каторым Адась пасьвіу колісь быдло па лесе, спыніуся чале вушака і стау віншаваць гаспадара пасваему

Не далі яечка, каб здохла авечка!
Не далі кока, каб вылезло воко!
Каб на вашай хаце лебяда расла,
Каб ваша гаспадыня упрох пашла!

Раптам шаснуло акно. Рысь высунуу галау на двор і загаманіу, сваім вугнівым галасам, не выгаварваючы зыку „р".

— Бнашы, бнашы—набнэшашся! Пныдзе пана—павесішся!

А Плен правіу свае:

Каб вашы дзеці не жаніліся!
Пашлі у рэчку—патапіліся!

Годзі табе, Марцін!—закрычалі валачобнікі на Плена.—А то шчэ выскачыць з хаты ды лаяццастане. Няхай яго нарац ня знае, скупяндзю гэта.

Спыніліся валачобнікі у дварэ пасэсара. Хата пасэсара стаяла на узгорку, на шырокім дзядзінцы. Адгэтуль удзень сяло відаць было, як на далоні. Унізе, за гумнамі, бачнелася рэчка і ахіляла усе сяло, як шырокім сталевым пасам. За рэчкаю, цераз шырокі луг з бліскучымі вазярынамі, відаць былі пад гарою шэрые вескі зарэчынцау, а па другі бок, за агародамі, каля дубовага гаю па беразе рэчкі, разьлегся шляхецкі засьценак у адну вуліцу. У канцы засьценку, каля крыжовых дарог, стаяла капліца, а каля яе, увабапал,—тры вялікіе крыжы з вострымі дашкамі і з белымі хвартушкамі пад кожным дашком. Адтуль, нібы с-пад зямлі, пачыналіся дарогі ды шпарка імчаліся паміж платоу па полю. Яны узьбягалі на узгоркі, спускаліся уніз, зноу падымаліся ды недзе гінулі у хмурным здалек лесе.

І як удзень з дзядзінцу добра было разглядаць усе сяло і яго ваколіцы, так цяпер добра было чуваць, аб чым гаманілі людзі у гэтую першую ноч на Вялікдзень. Гэта адзіная ночка у цэлым годзе, калі усе селы і вескі на Беларусі ня маюць упынку ад людзкага руху ад самага змроку да белага раньня. Усе людзкіе сялібы гудуць і гамоняць. Усе людзі радуюцца, і радасьць іх зьліваецца у адзін агульны сьпеу, у адзін прывет вясьне...

Кампанія, да якой далучыуся Адась, мабыць, была адною з першых, бо калі яны затрымаліся кале пасэсара, то песьні сама распачыналіся. Вось справа, як недзе з падзямельля, вынік сумна набожны сьпеу „васолау", спачатку спаважна і ціха, а потым мацней і шпарчэй:

Ва-со-лы нам лзі-ісь дзе-ень настау,
Кту-рэ-эга з на-ас ка-жды жондал...

А з другога боку, як-бы у адказ яму, адгукнууся прысьпевак:

Алелюя, алелюя, а-а ле-лю-я!

І раптам моцна, бытцам аднекуль вырваушыся, выбухла недзе у канцы сяла і заглушыла усе іншые сьпевы, песьня з скрыпкай і басэтляй:

Лу-укаш з Клеі-о-пам,
Разам адным тропам,
Йшлі да мястэчка Эма-ус,
Спаткауся ім пан Езус.
Але-лю-юя!

А дзесь у сярэдзіне, пасярод сяла, шчабяталі, дробна, як птушкі, адны дзяціные галасы:

Да на Вялікдзень, да на першы дзень,—
Хрыстос Васкрос, Сын Божы!
Валачобнічкі зьбіраліся,
Зьбіраліся, рахаваліся,—
Хрыстос васкрос на увесь сьвет!
Слаунага пана да пыталіся,
Хрыстос васкрос, Сын Божы!
Слаунага пана, пана гаспадара,—
Хрыстос васкрос на увесь сьвет!
Валачобнічкі не дакучнічкі,
Да у год ходзяць, пана Бога просяць,—
Хрыстос васкрос, Сын Божы.

Хутка вухо пераставало адражняць паасобные сьпевы. Сталі даносіцца песьні з суседніх, ваколічных вескау і засьценкау. Адны канчалі. другіе зачыналі; тут сьціхалі, там сьпявалі. Гэтак у ясную пагодную раніцу, да усходу яснага слонца, сьпяваюць у полі жаваранкі. Зазьвініць адна, ей паможа другая, падхопіць трэцьця, і так збоку, спераду, знізу, зьверху і—усе нябесы напауняюцца адным агульным сьпевам, адным удзячным ранічным набажэнствам... Так людзі віталі прыход краснай вясны,—мацяру зелені, кветак і жыцьця...

(*Канец будзе*).

Язэп Лёсік.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Застрэліуся беларускі артыст Ромуальд Жакоускі. Страціу ен жыцьце самагубствам з прычын голаладу. Нябошчык меу усяго толькі 22 гады.

Зьезд жыдоускіх абшчын Беларусі мае быць скліканы у хуткім часе у Менску. Зьезд будзе разглядаць пытаньні політычнага і эканамічнага характару, а так—сама унутраны лад жыдоускага жыцьця і школы. Цяпер ідуць далей выбары у абшчыны у мясцох, вызваленых цяпер ад бальшавікоу. Выбары робяцца на дэмократычных асновах. Усюды на першым месьце праходзяць прадстаунікі жыдоускай дробнай буржуазіі, або сыяністы.

Конфлікт, каторы вышау паміж абшчынай і настаунікамі з прычын вымаганьня выкладаньня у школах па гэбрайску цяпер уладжаны. Усе настаунікі астаулены на сваіх мясцох. У пэдагогічные рады уведзены прадстаунікі культурнай сэкцыі абшчыны.

Мясцовые коопэратывы закупілі шмат таварау у Варшаве і Данцыгу. Тавары гэтые—глауным чынам бакалея і харчы хутка будуць дастаулены у Менск.

У многіх коопэратывах хлеб штодня прадаецца ніжэй рынычных цэн.

Коопэратыу чыгуншчыкау адтрымау вялікіе партыі бакалейных і галянтарэйных таварау, якіе ужэ прадаюцца.

У хуткім часе у Менску адбудзецца рад лекцыяу па пытаньням коопэрацыі. Лекцыі організуюцца саюзам жыдоускіх коопэратывау. Лектарам запрошаны вядомы эконаміст д-р Гурвіч.

Сярод менскіх рамесьнікау абгаварваецца цяпер пытаньне аб паляпшэньні іх матэрыяльнага становішча і аб організацыі рамесьнікау у справе змаганьня з безрабоціцай.

На адным з апошніх сходау рамесьнікау рашылі у самым хуткім часе пачаць чыннасьць пазычкова—спажыунай касы. Рашылі так-сама пачаць організацыю грамадзкіх работ, выдаваць сырца, грашавых субсыдый і г. д. У першую чаргу будуць організованы пераплетчыкі і сталяры.

Саюз прамысьнікау Беларусі пачынае у хуткім часе свае дзеі у Менску і гарадох округу. Саюз гэты ставіць сабе мэтаю злучыць сіх прамысьнікау Беларусі, дзеле абароны іх інтарэсау і падняцьця прамысловасьці у Беларусі. У многіх мясцох саюз возьме у свае рукі тые ці іншые прадпрыімствы, якіе па розным варункам ня могуць функцыянаваць.

У менскай падатной інспэкцыі цяпер ідзець работа па выяуленьню прыбыткау асоб, якіе належаць абляжэньню за 1918 г.

Сярод арэндатарау. На землях царк.—манастырскіх, зыскі недаімак судзебна-адміністрацыйным парадкам спынены на невядомы час.

Сярод чыгуншчыкау. Істнуючы контынгэнт чыгуншчыкау да новага году будзе павялічаны безработнымі на 30%.

У саюзе дамауласьнікау паднята пытаньне аб організацыі ночнай варты.

Цукер (пясок) у прыватнай продажы даходзіць да 22 р. фунт.

Польскі тэатр. У чацьвер будзе пастаулена у другі раз пьеса „Справа Кайзэра". Гэта вясёлы фарс, каторы так спадабауся публіцы у нядзелю. У суботу будзе пастаулена у першы раз пьеса Ст. Керджынскага „Трыбунал рэволюцыі" або „Менская чрэзвычайка".

Цэнтральны саюз злучаных коопэратывау пачау выдаваць дровы сваім членам, якіе заранеу унесьлі задаткі, па 1000 р. за сажань.

Польская валюта з адчыненьнем польскай краевай касы (праз тры дні) мае быць цьверда угрунтована. Мажліва, што патроху усе пяройдзе на польскую валюту.

У рабочым доме апошнімі днямі адбыуся рад дакладау мясцовых дзеячоу па розным пытаньням профэсыянальнага руху. Пры дакладах знаходзіцца вялікі лік слухачоу—рабочых.

Т-во пашырэньня польскай прамысловасьці і гандлю, нядауна з'організованнае, прыняло актыуные меры дзеле дастаукі краю, а, глауным чынам, Менску прадуктау першай патрэбы самым сьпешным чынам.

Грабежствы і напады апошнімі днямі прынялі эпідэмічны характар. Грабаунікі урываюцца у магазіны і бяруць усе, што ім падабаецца. Так сама робяць з вулічнымі гандлярамі, у каторых забіраюць папіросы і яблыкі. Некаторых бьюць. На вуліцах, у цэнтры і глауным чынам на акраінах, у вечары, а часам і удзень астанауліваюць людзей і зьнімаюць з іх футры, пярсьценкі. Былі выпадкі, калі у цэнтры гораду зьнялі каракулевые пальто у кабет. Сярод насяленьня у апошніе дні дзеля гэтага пануе сільны непакой. Кватэры з вечара наглуха запіраюцца.

Ліст у Рэдакцыю.

„Беларускі тэатр".

Пад гэтакім загалоукам у „Беларусі" № 34 зьявілася заметка аб тым, што у Менск прыбыу п. Аляхновіч, якому даручана організаваць Беларускі тэатр. Далей гаворыцца: „пакуль наладзіцца спэктакль запрауднага тэатру менская публіка будзе карыстацца спэктаклямі таварыства мастацтва. А я адзначаю, што публіка будзе карыстацца спэктаклямі т-ва працаунікоу мастацтва увесь час як і карысталася дагэтуль. Ня думаю каб „запрауднэы" тэатр перашкаджау істнаваць т-ву і наадварот.

Т-во мае зусім іншые мэты, чым-сь які-б там ня быу запрауднэы тэатр.

Т-во пр-коу бел. мастацтва яшчэ зусім маладое, працуе у вельмі дрэнных варунках і апрача таго спатыкае перашкоды на кожным кроку. Але я веру, што маладые прац-кі бел. мастацтва ня гледзячы на усе перашкоды будуць працаваць і далей, прылучаючы да сябе усе новых і новых мастакоу-беларусау, і моцна згуртавауршыся нават ідучы цярністым шляхам, выпауняць свае заданьне—дайдуць да праудзівага мастацтва.

Сябра Т-ва М. К.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

З дазв. вайсков. цэнзуры № 37, 2/XII.

Менск. Друкарня Інвалідау.